

UNIVERZITET CRNE GORE

FILOLOŠKI FAKULTET

VIJEĆU FILOLOŠKOG FAKULTETA

Predmet: Izvještaj Komisije za ocjenu podobnosti doktorske teze i kandidata

Vijeću Filološkog fakulteta predlažemo da usvoji Izvještaj Komisije za ocjenu podobnosti doktorske teze *Komparativna analiza glavnih junaka romana „Tihi Don“ M. Šolohova i „Ratna sreća“, „Zatočnici“, „Dokle gora zazeleni“ i „Gledajući dolje na drumove“ M. Lalića*, kandidatkinje mr Bojane Obradović (obrazac D1).

KOMISIJA ZA DOKTORSKE STUDIJE

Prof. dr Milica Vuković Stamatović

Prof. dr Sonja Nenezić

Prof. dr Vanja Vukićević Garić

OCJENA PODOBNOSTI DOKTORSKE TEZE I KANDIDATA

OPŠTI PODACI O DOKTORANDU	
Titula, ime i prezime	Mr Bojana Obradović
Fakultet	Filološki fakultet Univerziteta Crne Gore
Studijski program	Crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti
Broj indeksa	2/21
Podaci o magistarskom radu	Autokritika revolucije u djelu Mihaila Lalića (<i>Poraženi, Tamara, Opraštanja nije bilo, Odlučan čovjek</i>), Nauka o književnosti, Filološki fakultet UCG, 2016, 9,7;
NASLOV PREDLOŽENE TEME	
Na službenom jeziku	Komparativna analiza (anti)ratne tematike u izabranoj prozi Šolohova i Lalića
Na engleskom jeziku	Comparative analysis of the (anti-)war narratives in the selected prose of Sholokhov and Lalic
Datum prihvatanja teme i kandidata na sjednici Vijeća organizacione jedinice	18. oktobra 2022. godine
Naučna oblast doktorske disertacije	Nauka o književnosti
Za navedenu oblast matični su sljedeći fakulteti	
Filološki fakultet Univerziteta Crne Gore	
A. IZVJEŠTAJ SA JAVNE ODBRANE POLAZNIH ISTRAŽIVANJA DOKTORSKE DISERTACIJE	
Kandidatkinja mr Bojana Obradović predstavila je polazna istraživanja koja su rezultat njenog izučavanja teme koja se bavi analizom romana „Tihi Don (I – IV)“ Mihaila A. Šolohova i romana „Ratna sreća“, „Zatočnici“, „Dokle gora zazeleni“ i „Gledajući dolje na drumove“ Mihaila Lalića, što predstavlja prilog komparatistici. Odbrana Polaznih istraživanja održana je u Ruskom centru Filološkog fakulteta u Nikšiću dana 15. novembra sa početkom u 13:30 časova pred tročlanom komisijom u sastavu: prof. dr Tatjana Đurišić (predsjednica), prof. dr Neda Andrić (članica) i prof. dr Tatjana Jovović (mentorka). U izlaganju koje je trajalo 30 minuta mr Bojana Obradović je na koncizan način predstavila teorijsku i metodološku osnovu svog istraživanja osvrnuvši se na obrazloženje teme, plan istraživanja, cilj i hipoteze, materijale, metode i metodologiju, kao i na očekivani naučni doprinos. Nakon što je kandidatkinja zaključila svoje izlaganje članice Komisije su postavile pitanja i iznijele sugestije koje se odnose na dalji rad doktorantkinje Bojane Obradović.	

B. OCJENA PODOBNOSTI TEME DOKTORSKE DISERTACIJE

B1. Obrazloženje teme

Kandidatkinja mr Bojana Obradović se bavi komparativnom analizom glavnih likova romana „Tihi Don“ Mihaila A. Šolohova i tetralogije romana „Ratna sreća“, „Zatočnici“, „Dokle gora zazeleni“ i „Gledajući dolje na drumove“ Mihaila Lalića u ratnom i herojskom modelu svijeta i mišljenja koje nameće stroge obrasce ponašanja od kojih odstupaju samo povlašćeni tipovi junaka koji su označeni kao incidentni. Ona je na početku izlaganja istakla da su za savremenu književnu analizu posebno zanimljiva komparatistička istraživanja, jer pružaju uvid u srodnosti i raznorodnosti različitih književnosti, što predstavlja doprinos brisanju kulturološki uslovljenih granica između djela svjetske književnosti. Zatim je naglasila da pretpostavka kojom će se voditi u radu uključuje sintetičko-analitičku paralelu koja podrazumijeva komparativnu analizu kulturološke uslovljenosti modelovanja likova i njihove incidentnosti u hronotopu rata na primjeru Šolohovljevog i Lalićevih romana, čija će interpretacija otkriti kako stvaralačke metamorfoze likova utiču na otkrivanje širih vrednosnih sudova, i to na primjeru: a) prikaza lika u ratnom i mirnodopskom vremenu, b) začaranog kruga stvarnosti, istorije i umjetnosti koji otkriva paralelu između etičkih (dobro i zlo), estetičkih (lijepo i ružno) i poetičkih (umjetničko i neumjetničko) kategorija u postupcima istorijskih i fikcionih likova, c) prikaza velikog mehanizma zla koji je oličen u metafizičkom, fizičkom i moralnom zlu koje vrši uticaj na psihološku karakterizaciju likova i konačno na primjeru d) doživljaja tragičnog osjećanja života prisutnog i u Šolohovljevoj i u Lalićevoj slici svijeta koja modeluje simboliku tragizma oličenu u principu ponovljivosti velikih kataklizmi koje utiču na postupanje likova i njihove međusobne odnose.

Kandidatkinja je objasnila da je u okviru ove teme predviđena analiza manipulativnih strategija čija je svrha žrtvovanje pojedinca „višim ciljevima“ stavljenim u službu ideologije, gdje se posebno nameće pitanje *maligne agresije* koja vodi razaranju i uništenju života, o čemu piše Erich From. Ističe da je naročito interesantno komparirati, poređenjem subjektivnih i intersubjektivnih saznanja, kulturološke uslovljenosti ponašanja pojedinaca u odnosu na postavljena pravila, gdje se dekonstruiše herojski model svijeta iznutra, odnosno vrši kritika od strane tipova junaka koji su pripadnici tog modela, ali im je povlašćenim položajem autor omogućio prelaženje semantičke granice i zalaženje u zabranjeno, tzv. semantičko antipolje. Analizom će uvidjeti da je psihološka transformacija lika kod Šolohova moguća, a da je kod Lalića to u skladu sa strogošću kulture samo donekle moguće, s tim što im je zajednički stav

da, po pravilu, pobjednici u ratu postaju gubitnici u miru, zbog niza znanih i neznanih procesa i psihologije nasilja koje ne prestaje.

Kandidatkinja je tokom izlaganja pokazala dobro razumijevanje i poznavanje oblasti koja se tiče komparativnog izučavanja književnosti i naglasila da će osnova njenog istraživanja biti studija u kojoj se uporednom analizom funkcionisanja likova u hronotopu rata i u herojsko-revolucionarnom modelu svijeta, kao i u određenom odnosu na zadate obrasce ponašanja u kulturnom kontekstu koji je označen strogošću i zatvorenosću, otkrivaju i naratološke zakonitosti teksta, stvaralačka opredjeljenja, stvaralački postupci, stvaralačke vrijednosti, uloga dokumentarnosti, citatnosti, kulturoloških i istorijskih uslovljenosti i drugi elementi strukture. Kandidatkinja smatra da je i kod jednog i kod drugog pisca rat samo okvir, kao što je i istorijska pozadina okvir, a da je suština narativne zbilje svakodnevnost izgubljenosti likova u ratnom, međuratnom i poslijeratnom vrtlogu koji nameće obavezu da se gine u ime viših ciljeva, da se zauzme strana, pri čemu treba ustanoviti kritičnost kod likova (junakov ugao gledanja, gdje je naročito informativno što je Pejo Grujović lik-narator koji je važan psihološki reflektor kroz čiju tačku gledišta recipijent vrednuje ostale likove i zbivanja, dok se u slučaju romana „Tihi Don“ apstraktna autorova tačka gledišta smjenjuje sa tačkama gledišta likova), njihove odnose sa drugim likovima, zatim kretanje i djelovanje unutar umjetničkog prostora stepe, odnosno planine (smještanje likova u određeni umjetnički prostor uvijek ima neke modelativne vrijednosti i naglašeno simboličko značenje), takođe i njihovu transformaciju unutar kulturoloških granica kojima pripadaju, što je u skladu sa slikom svijeta sadržanom u ideji da je *opis rata* zapravo Šolohovljeva i Lalićeva *odbrana mira*, kao i da svi naponi junaka vode ka ostvarenju humanističkih, visoko postavljenih, ciljeva u neprestanom naporu da se sile zla i sile dobra dovedu u kakvu-takvu ravnotežu.

Kandidatkinja je zaključila da je proces istraživanja kulturološke uslovljenosti ponašanja likova u odnosu na postavljena pravila herojsko-patriotskog modela svijeta i mišljenja, u različitim zajednicama (kozačkoj i crnogorskoj), zahtjevan, ali da se kroz analizu prostorno-vremenske, frazeološke, psihološke i ideološke tačke gledišta glavnih likova može doći do otkrivanja širih vrednosnih sudova, a takođe i do otkrivanja sličnosti i razlike ruske i crnogorske književnosti, što će biti doprinos komparativnom proučavanju. Navela je da je do ovoga korpusa istraživanja dovelo to što je manihejska slika svijeta modelovana kod oba pisca i što se nalazi u službi prikaza vječite borbe dobra i zla u kojoj likovi biraju stranu tako otkrivajući svu složenost svojih karaktera, a u isto vrijeme pokazujući i dokazujući da često

nisu u stanju da se odupru mehanizmu nasilja uprkos svojoj humanističkoj viziji sebe, što će kandidatkinja da objasni tragičnošću i rigidnošću prostorno-vremenskog okvira u koji su likovi smješteni, odnosno onim što će biti ideografsko središte doktorske disertacije: da je svijet *ludnica, sudnica, mrtvačnica i pokajnica*, bez obzira na civilizacijski, tehnološki i tehnički razvitak, i bez obzira na širinu stepe ili lelejski prostor označen simbolom surovosti i stiješnjivosti.

B2. Cilj i hipoteze

Osnovni cilj doktorske disertacije jeste da istraži funkcionisanje likova u kulturološkoj sferi narativne zbilje koja je organizovana tako da je stvaralačka metamorfoza karaktera sadržana u stotinama pjesničkih slika i poetskih ideja, koje recipijenta upoznaju sa skrivenim i poznatim tokovima istorije, herojsko-ratnim modelom svijeta i mišljenja, naslagama kolektivnog pamćenja i predanjima u svrhu otkrivanja, problematizovanja i kritike ustaljenih obrazaca ponašanja u strogim kulturnim modelima. Osnovni cilj ostvariće se realizacijom sljedećih uže odabranih ciljeva:

1. Dokazivanje uticaja kodova kulture na modelovanje romaneskni junaka gdje dolazi do izražaja i srodnost (brojni karakterni, motivski, jezički i stilski paralelizmi), ali i raznorodnost (u toleranciji prema prelaženju ideoloških granica kod junaka, a samim tim u mogućnosti psihološke transformacije) poetike dva pisca;
2. Dokazivanje uticaja prostornih i vremenskih kodova na dinamiku lika
3. Dokazivanje uticaja vrednosnog sistema strogih kultura na modelovanje i odnose među likovima;
4. Dokazivanje psihološke transformacije likova i uslovljenost dekonstrukcije herojskog modela svijeta karakterom junaka kojem je povlašćenim položajem autor dozvolio prelaženje iz dozvoljenog u nedozvoljeno semantičko polje;
5. Dokazivanje incidentnosti likova kao moćnog razgrađivačkog mehanizma strogih kulturnih modela;
6. Konstatovanje da globalni simboli *ludnice, sudnice, mrtvačnice i pokajnice* objašnjavaju univerzalnost pogubnosti robovanja idealima koji se ostvaraju ratnim razaranjem, kao i to da je takva konstatacija univerzalna i bezvremena.

Osnovna hipoteza doktorske disertacije glasi: U romanima Mihaila A. Šolohova i Mihaila Lalića problematizovan je odnos prema herojskom sociokulturnom poretku koji je sadržan u

postupcima incidentnih tipova junaka i njihovom kršenju patrijarhalnih, običajnih i novouspostavljenih normi u strogim modelima kulture kakve su kozačka i crnogorska. Kritički odnos nije očigledan, već ga nalazi u načinu strukturiranja likova čije ponašanje je uslovljeno herojsko-revolucionarnim kodom i hronotopom rata, a kojima je autor povlašćenim položajem omogućio prelaženje granice između semantički dozvoljenog i nedozvoljenog polja. Krenuvši od osnovne hipoteze kao polazne tačke u istraživanju, formulisala je sljedeće međusobno održive pretpostavke:

H1: Na osnovu sprovedenih polaznih istraživanja, pretpostavljamo da herojski model kulture udružen sa kritičnošću kod junaka u povlašćenom položaju uslovljava psihološku tačku gledišta u romanima Mihaila A. Šolohova i Mihaila Lalića, što rezultira modelovanjem incidentnih tipova junaka (Grigorija Melehova i Peja Grujovića);

H2: Na osnovu sprovedenih polaznih istraživanja, pretpostavljamo da herojski model kulture i hronotop rata snažno utiču na frazeološku tačku gledišta, prije svega na selekciju verbalnih jedinica, tj. na lingvostilističke elemente;

H3: Na osnovu sprovedenih polaznih istraživanja, pretpostavljamo da herojski model kulture i hronotop rata uslovljavaju i prostorno-vremensku tačku gledišta u Lalićevim i Šolohovljevim junacima i da na taj način djeluje na semantiku prostora i vremena u tekstu;

H4: Na osnovu sprovedenih polaznih istraživanja, pretpostavljamo da se iz analize likova, njihove ideološke tačke gledišta, njihovog odnosa prema vremenu i prostoru, njihove veze sa drugim likovima i ostalim strukturalnim elementima narativne zbilje mogu izvesti širi vrednosni sudovi;

H5: Na osnovu sprovedenih polaznih istraživanja pretpostavljamo da su simboli *ludnice*, *sudnice*, *mrtvačnice*, *pokajnice* u romanima Mihaila A. Šolohova i Mihaila Lalića u funkciji razgrađivanja modela kulture u kojoj je kolektiv važniji od pojedinca, odnosno u funkciji konstatovanja da čovjek uporno moralno nazaduje nesposoban da djeluje poučen iskustvom predaka.

B3. Metode i plan istraživanja

Kandidatkinja će sprovesti istraživanje zasnovano na komparatističkom, književnoteorijskom i na multidisciplinarnom pristupu djelu, pri čemu će joj od značaja biti naučna saznanja Mihaila Bahtina, Viktora Šklovskog, Jurija Lotmana, Cvetana Todorova,

Julije Kristeve, Umberta Eka, Ženetove temporalne figure, klasifikacija tačaka gledišta Borisa Uspenskog i učenja drugih teoretičara književnosti XX vijeka.

Kandidatkinja je naglasila da su dosadašnja istraživanja zasnovana na metodološkom okviru koji čini kombinaciju više savremenih metoda nauke o književnosti. Selekciju metoda i metodologije usloвила je priroda tekstova koji se izučavaju, tema doktorske disertacije, kao i problematika koju obuhvataju postavljene teze koje u toku istraživanja treba dokazati. U interpretaciji će koristiti metode moderne naratologije, semiotičku i imagološku metodu. U proučavanju romana dva pisca kandidatkinja će obratiti pažnju na sve tri discipline komparatistike: 1. najprije u proučavanju genetskih ili kontaktnih veza (imagologije), 2. potom u proučavanju tipoloških analogija i 3. u proučavanju interdisciplinarne povezanosti. Polazno metodološko stanovište je da se analiza predmeta ne smije previše udaljiti od samog predmeta.

Istraživanje je krenulo od krupnih istraživačkih zadataka koji se tiču proučavanja istorijskih događaja koji se nalaze u osnovi romana-epopeje „Tihi Don“ Mihaila A. Šolohova i tetralogije romana Mihaila Lalića („Ratna sreća“, „Zatočnici“, „Dokle gora zazeleni“ i „Gledajući dolje na drumove“), kao i proučavanja kulta rata i revolucije u Šolohovljevom i Lalićevom djelu. Kandidatkinja se poziva i na zakone teorije književnosti koji ističu da je u tekstovima koji se bave dekonstrukcijom i rekonstrukcijom određenog istorijskog vremena ili događaja nivo informativnosti povećan, jer se u takvim tekstovima može pratiti naglašeno kritički stav prema zadatim obrascima ponašanja, kao i prema naslijeđenim kanonima, a nivo informativnosti će biti utoliko veći ako je predmet opisivanja zatvorena, patrijarhalna zajednica u kojoj je prikazan incidentni tip junaka, koji se usudi da odstupi od kolektivnog načina mišljenja, kakav je slučaj kada su u pitanju junaci Grigorije Pantelejevič Melehov i Pejo Vučkov Grujović. Kandidatkinja će istraživati pitanje realizma i njegovo kretanje od klasičnog preko kritičkog do magijskog, uz poseban osvrt na kategoriju romana kakvi su „Tihi Don“, „Ratna sreća“, „Zatočnici“, „Dokle gora zazeleni“ i „Gledajući dolje na drumove“ koji podrazumijevaju proučavanje arhivske građe kao preduslov pisanja ovakvih tekstova (svi romani sadrže obilje istorijskih događaja i istorijskih likova), pri čemu je Šolohovljev realizam onaj koji počiva na osnovama klasičnog realizma, dok je kod Lalića u pitanju integralni realizam koji podrazumijeva elemente tradicionalizma i modernizma u pripovijedanju. Kandidatkinja će zatim izvršiti komparativno istraživanje filozofije života, estetike, poetike i etike kroz međusobno vrednovanje djela na primjeru analize glavnih likova, tj. prikaza lika u ratnom i mirnodopskom ludilu, zatim začaranog kruga stvarnosti, istorije i umjetnosti koji otkriva paralelu između

etičkih, estetičkih i poetičkih kategorija u postupcima istorijskih i fikcionih likova, onda i prikaza velikog mehanizma koji je oličen u metafizičkom, fizičkom i moralnom zlu koje vrši uticaj na psihološku karakterizaciju likova i konačno na primjeru doživljaja tragičnog osjećanja života likova koji su kohezioni element složene narativne zbilje.

B4. Naučni doprinos

Komparativna analiza glavnih likova romana Mihaila A. Šolohova i Mihaila Lalića nikada nije bila predmet neke doktorske teze, pa bi ova studiozna književnoteorijska, analitičko-sintetička interpretacija bila prilog komparatistici i poslužila bi budućim proučavaocima djela oba pisca.

Mihail A. Šolohov i Mihailo Lalić su univerzalno priznati autori, o čemu svjedoče nagrade koje su dobili, obilje literature o njihovim djelima i interesovanje teorije, istorije i književne kritike za njihova djela u okviru nacionalnih, slovenskih, evropskih i svjetskih književnosti, ali s druge strane činjenica je da Šolohov nije mnogo proučavan u ovom vijeku, a Lalićeva četiri romana („Ratna sreća”, „Zatočnici”, „Dokle gora zazeleni” i „Gledajući dolje na drumove”), koje autor u napomenama definiše kao „četiri sveske zapisa u kojima su uspomene, čak i iz djetinjstva, pomiješane sa dnevnničkim bilješkama učinjenim pedesetak godina kasnije”, još uvijek čekaju posebnu raspravu u okviru jedne monografije.

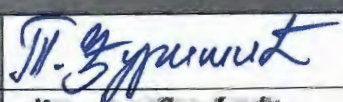
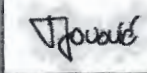
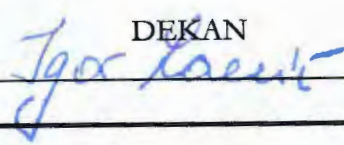
Stoga smatramo da će ova doktorska disertacija, kroz komparativnu analizu glavnih likova na osnovu koje se mogu izvesti širi vrednosni sudovi, u ovako koncipiranom kontekstu analize, antiteze i sinteze, elaboriranom na vidno drugačiji način na svim nivoima teksta, predstavljati izuzetan doprinos komparatističkom izučavanju književnosti XX vijeka, a time i biti polazište za dalja izučavanja Šolohovljeve i Lalićeve poetike.

B5. Finansijska i organizaciona izvodljivost istraživanja

Komisija smatra da je istraživanje finansijski i organizaciono izvodljivo u naznačenom periodu.

Nitiženje i poštovanje kandidata

Na osnovu ekspozee, argumentovanih sudova i zaključaka iznesenih na javnoj odbrani, kao i na osnovu diskusije sa članovima Komisije, Komisija smatra da je kandidatkinja pokazala visok stepen poznavanja materije i cjelovit uvid u relevantne teorijske studije iz oblasti predložene teme. Pristup prijavljenoj temi osnažen je relevantnom stručnom i naučnom literaturom uz konsultovanje najnovijih naučnih dokaza i uz jasno postavljen plan istraživanja koji se odnosi na proučavanje obimnog korpusa, ali uz analizu kohezionog elementa (glavnih

likova) očekujemo cjelovit, objektivno utemeljen i originalan naučni rezultat. Jednoglasno smatrajući da će disertacija biti nov i u naučnom smislu vrijedan prilog izučavanju književnosti, Komisija predlaže Vijeću Filološkog fakulteta, Centru za doktorske studije i Senatu Univerziteta Crne Gore da temu „Komparativna analiza glavnih junaka romana „Tihi Don” M. Šolohova i „Ratna sreća”, „Zatočnici”, „Dokle gora zazeleni” i „Gledajući dolje na drumove” M. Lalića” usvoji kao disertabilnu i kandidatkinji mr Bojani Obradović odobri dalji rad na njenoj realizaciji.		
Prijedlog izmjene naslova		
Komparativna analiza glavnih junaka romana „Tihi Don” M. Šolohova i „Ratna sreća”, „Zatočnici”, „Dokle gora zazeleni” i „Gledajući dolje na drumove” M. Lalića		
Prijedlog promjene mentora i/ili imenovanje drugog mentora		
(titula, ime i prezime, ustanova)		
Planirana odbrana doktorske disertacije		
2024, ljetnji semestar		
Izdvojeno mišljenje		
(popuniti ukoliko neki član komisije ima izdvojeno mišljenje)		
		Ime i prezime
Napomena		
(popuniti po potrebi)		
ZAKLJUČAK		
Predložena tema po svom sadržaju odgovara nivou doktorskih studija.	DA	NE
Tema je originalan naučno-istraživački rad koji odgovara međunarodnim kriterijumima kvaliteta disertacije.	DA	NE
Kandidat može na osnovu sopstvenog akademskog kvaliteta i stečenog znanja da uz adekvatno mentorsko vođenje realizuje postavljeni cilj i dokaže hipoteze.	DA	NE
Komisija za ocjenu podobnosti teme i kandidata		
Prof. dr Tatjana Đurišić (redovna profesorica), Filološki fakultet, Crna Gora		
Prof. dr Neda Andrić (vanredna profesorica), Filološki fakultet, Crna Gora		
Prof. dr Tatjana Jovović (redovna profesorica), Filološki fakultet, Crna Gora		
U Nikšiću, 24. 11. 2022.	 DEKAN 	

PRILOG

PITANJA KOMISIJE ZA OCJENU PODOBNOSTI DOKTORSKE TEZE I KANDIDATA	
Prof. dr Tatjana Đurišić	1. Kakav je odnos pisaca prema kultu revolucije i temi rata? 2. Koju ulogu imaju incidentni tipovi junaka u strogim modelima kulture?
Prof. dr Neda Andrić	1. Planirate li da se bavite ženskim likovima u romanima Šolohova i Lalića? 2. Da li su autopoetički komentari dio komparativne analize srodnosti i raznorodnosti poetika dva pisca?
Prof. dr Tatjana Jovović	1. Na koji način prostor determiniše i definiše glavne junake Šolohovljevog i Lalićevog djela, tj. kakva je funkcija hronotopa stepe i hronotopa planine? 2. Kakav je simbolički i komparativni potencijal naslova istraživanih romana?
(Titula, ime i prezime člana komisije)	
(Titula, ime i prezime člana komisije)	
PITANJA PUBLIKE DATA U PISANOJ FORMI	
(Ime i prezime)	
(Ime i prezime)	
(Ime i prezime)	
ZNAČAJNI KOMENTARI	